מגנזי המלך

יום הכיפורים תשפ"ב לפ"ק
| גליון י"א |

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

סיפורים ושיחות קודש מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

עניני יום הקדוש

ממתינין עד הער"ב - ערב יום הקדוש

מתוך שיחה עם כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א
יום ד' פרשת שופטים תשע"א לפ"ק

האדמו"ר מסקווירא: דער עטרת ישראל (מהמגיד מבאהפאליע ז"ל תלמיד לבעל המאור עינים ז"ל - פרשת שופטים) **ברענגט דאס טאקע אויף אלול אויף די משנה** (שקלים ה, ה) 'מי שאבד חותמו' **אז טאמער ער האט חלילה פארלוירן דעם חותם אלוקים,** 'ממתינין לו עד הערב' **קודם מיינט ערב, ער זאל תשובה טוהן ביינאכט ווען מ'זאגט** 'בידך אפקיד רוחי'. **טאמער ביינאכט האט ער נישט אינגאנצן תשובה געטוהן, ווארט מען ביז** 'ערב שבת', **און אויב נישט איז** 'ערב ראש חודש', **און אויב נישט איז** 'ערב ראש השנה'... **ממתינין לו עד הערב, אלץ ווארט מען ער זאל תשובה טוהן.** (וע"ע באור המאיר (על ר"ה) שמביא רמז זו בשם הרה"ק רבי נחמן מקאסוב זי"ע).

רבינו: דער זיידע דער ייטב לב ז"ל ברענגט דאס אויך אראפ אין ייטב פנים. אויף איין פלאץ (להו"ר ד"ה קרים; וד"ה ויצא) **און ער טייטשט מיט דעם אז** 'עד הערב' **מיינט מען הושענא רבה, ווייל הער"ב איז יום ערב"ה, הושענא רבא האט ער עס אזוי נאכגעזאגט. און איינמאל** (לי"ג מדות אות ב) **זאגט ער אויך אז ס'מיינט** 'ערב יום כיפור'.

האדמו"ר מסקווירא: דער טאטע ז"ל פלעגט אלעמאל נאכזאגן פונעם עבודת ישראל וואס ער ברענגט פונעם רבי ר' אלימלך אויף די משנה (ר"ה א, א) 'באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה', **אז דער וואס ווארט תשובה צו טוהן ביז אלול איז דאס א בחינה פון מעשר בהמ"ה, און רבי אלעזר ורבי שמעון זענען ממתיק אביסל, און זאגן** 'באחד בתשרי', **אז אפילו אויב ער טוהט כאטש תשובה פאר ראש השנה איז עס נאך אויך גוט.**

דער טאטע ז"ל פלעגט געווענטליך נאר נאכזאגן א ווארט, ער פלעגט נישט צולייגן - אבער וועז ער פלעגט נאכזאגן דאס ווארט פרייטאג צונאכטס ביים טיש וועז ס'געווען 'שבת מברכים אלול', **פלעגט ער אלעמאל געבן א זאג צו "יעצט קען מען נאך מקיים זיין אלע שיטות..."**, **ווייל ס'איז דאך נאך פאר ראש חודש אלול אויך.**

רבינו: דער עבודת ישראל אויף חמשה עשר באב האט א שיינעם ביאור דארט, ווי ער טייטשט אויס די גמרא (תענית ל:) **על דרך החסידות, די גאנצע גמרא...**

האדמו"ר מסקווירא: יא, בחור שא נא עניך וכו', אפילו מקופלין וכו', ממש די גאנצע גמרא טייטש ער אויס.[1]

רבינו: דער עבודת ישראל (שבת תשובה) **טוהט אויף א מורא'דיגן אויפטוה. ער זאגט אז דאס וואס די גמרא** (יומא פו:) **זאגט אז תשובה מיראה זדונות נעשו כשגגות און מאהבה וועזן זיי זכיות, דאס איז נאר בזמן שבית המקדש היה קיים, אבער אין גלות וואס מ'איז** 'שכורת ולא מיין (ישעיה נא, כא)', **איז עס שוין ממילא שגגות, און אפילו מ'טוהט נאר** 'תשובה מיראה' **וועזט עס שוין זכיות.**[2]

---

1 וול"ק במקצת מדברות קדשו שם: "מיוחסות שבהן היו אומרות בחור' רומז על הבורא ית"ש אשר כביכול מצמצם שכינתו וגדלו ית"ש להתענג בתענוגות בני אדם וכביכול מגודל התענוג והשמחה והשעשוע נעשה כבחור כמ"ש במאמר ברוך שבחר בהם ובמשנתם (אבות ו, א) עי"ש. שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך' הם נשמות עם סגולתו כמד"א (דברים ז, ו) כי בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה, היינו על ידי הסגולה והתענוג שיש לו מישראל כביכול עושה עצמו כבחור". ועוד שם: "אפילו מקופלות ומונחים בקופסא' רומז על אלו הבורים והרקים שמונחים מקופלין בתאותם וגשמותם אשר לב אבן להם, גם עליהם יבא ההארה והבהירות כאשר כתבנו בחיבור זה על ענין הבת הקול היוצאת בכל יום".

2 וול"ק בעבודת ישראל שם: "ומסיים הכתוב 'כי כשלת בעונך' רומז על הצרות וזמן החורבן שאז כולנו כשכורים ומשוגעים מכובד החורבן והצרות ורדיפות מיום אל יום, עד שנחשב לפני הבורא ב"ה כל העונות בית ישראל כאלו עשו שוגגים כמ"ש הזוה"ק עי"ש, וזה 'כי כשלת בעונך' כשלון לשון שוגג. ואמר הנביא לרמז להם לאהבת התשובה: אפילו דקיי"ל (יומא פו:) כי התשובה מיראה מהפכת הזדונות לשגגות, מכל מקום כיון שעל ידי הצרות בלאו הכי נחשבו הזדונות כשגגות, ממילא כששב ומתחרט עליהם לפני הבורא ב"ה הוא ברוב חסדיו מהפכם לזכיות וריח ניחוח לה' ויזכה להיות כסא ומרכבה לה'. וז"ש במדרש 'עד השם אלהיך' ועד בכלל, פירוש כנ"ל שזוכה להיות כסא לכבודו ית"ש" [ועי' מ"ש כ"ק מרן רבינו זי"ל בדברי יואל לשבת שובה (סוף דרוש ד) לפרש עפיד"ק מה שאמרו חז"ל עה"פ שובה ישראל עד ה' אלקיך שהקב"ה הוא מעיד שעהעון היה רק מכשול, עיי"ש. ועי' עוד מענין זה בקו' על הגאולה ועל התמורה במליצה ישרה שבסוף הספר (מפי קכ"א והלאה)].

בענין טבילה במקוה בערב יום הקדוש

מתוך שיחה עם כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזענבורג שליט"א בבארא פארק יע"א
מוצש"ק פרשת יתרו תשע"א לפ"ק

האדמו"ר מקלויזענבורג: דער ייטב לב צום סוף פרשת בשלח רעדט אויך וועגן זיך טובל'ן אין א מקוה וועז מ'גייט צום דאווענען.

רבינו: יא, ער זאגט דארט ל'ב ט'הור ב'רא (תהלים נא, יב) **איז ראשי תיבות** 'טבל' (וע' בייטב פנים לי"ג מידות אות ד').

מ'מוטשעט זיך פארוואס טובל'ט מען זיך יעדן טאג, מען דערציילט אז ס'איז געווען א מעשה בים בעלזער רב (הרה"ק מהרי"ד ז"ל) **אז ס'איז געקומען צו אים א אשכנזישער רב, און אים געזאגט אז די חסידים טשעפענען אים, האט אים דער בעלזער רב געפרעגט, וואס טשעפעט מען? האט ער געזאגט אז ער גייט נישט אין מקוה, האט אים דער בעלזער רב געפרעגט פארוואס גייט ער טאקע נישט אין מקוה? האט ער געזאגט, וואו שטייט אז מ'דארף גיין אין מקוה יעדן טאג?!. האט אים דער בעלזער רב געזאגט** 'אז

מ׳פרעגט אויך א מנהג ישראל וואו שטייט איז עס אפיקורסות, און אז מ׳פרעגט וואו עס שטייט וועל איך זאגן, ס׳שטייט אין מגן אברהם אין הל׳ יום הכיפורים (סי׳ תר״ו סק״ח) מ׳זאל גיין אין מקוה ערב יום כיפור ווייל תשובה דארף טבילה (ד״מ בשם המהרי״ל), און די משנה זאגט דאך (שבת קנג.) שוב יום אחד לפני מיתתך דארף מען דאך גיין יעדן טאג אין מקוה.

דער רמב״ם זאגט אין הלכות מקוואות (פרק י״א הל׳ י״ב) אז די גאנצע מקוה איז א חק,[3] און אזוי זאגט ער ער אויך (הל׳ איסורי ביאה פרק י״א הל׳ ט״ז) אז אפילו כל מימות שבעולם ועלן קומען וועט מען נישט ווערן טהור, נאר א מקוה איז מטהר.

און דער בני ישישכר (לחודש תשרי מאמר ג׳ דרוש ב׳) ברענגט אראפ פונעם רבי ר׳ זושא טאמער דער שטן איז מקטרג אז מ׳איז נישט ווערד, איז טאמער מ׳האלט א חק אן א טעם, איז דער אויבערשטער אויך משפיע אפילו מ׳איז נישט ווערד אן א טעם, און ער טייטשט ״באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר ׳חוק׳ ומשפט״, אונז האבן מיר נישט היינט קיין אפר פרה פאר א חוק, וועלכע חוק האבן מיר היינט יא, דאס איז מקוה, אז מ׳גייט יעדן טאג אין מקוה איז עס א חוק, דעמאלטס איז מען ווערד אז דער אויבערשטער זאל משפיע זיין, צי מ׳איז יא ווערד צי מ׳איז נישט ווערד, אום געפרעגט קשיות.

ס׳איז דא די מימרא פון רבי עקיבא (יומא פה:) מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב״ה מטהר את ישראל, ס׳איז א חידוש דער דמיון צו א מקוה, ס׳איז דען עפעס א דמיון די טהרה פון השי״ת צו די טהרה פון א מקוה?, נאר א מקוה איז מטהר איינמאל און צוויי מאל אן א גרענץ נאכאמאל און נאכאמאל, ס׳הערט נישט אויף מטהר צו זיין, אזוי אויך אף הקב״ה מטהר את ישראל, א מענטש טאר נישט זאגן כ׳האב שוין איינמאל תשובה געטוהן וואס זאל איך טוהן יעצט ווען כ׳האב נאכאמאל חוטא געווען... שטייט אין בני ישישכר (תשרי מאמר ד׳ דרוש י״ב) אז מ׳מוז גלייבן אז תשובה נוצט אפילו טויזנט מאל אויך, דער מענטש דארף צו וויסן אז ס׳האט נישט קיין שיעור, ס׳איז אום באגרעניצט.[4]

---

3 וז״ל הרמב״ם (שם) דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא, עכ״ל.

4 וז״ל הבני ישישכר: ״שובה ישראל עד ה׳ אלוקיך, הנה כבר דקדקנו וכי יש תשובה שאינה עד ה׳, ויש לפרש עפ״י מה שכתבו הראשונים והאחרונים דמתנאי התשובה שיהיה מאמין בה, היינו שיהיה מאמין שהתשובה מכפרת אפילו הרבה לפשוע אלפי אלפים רבבות פעמים עד אין מספר ואפילו ביקש מחילה מאת הש״י כמה פעמים ואח״כ חזר לסורו בכל פעם אעפי״כ הטוב וסלח יקבלהו בתשובה, וכו׳, וזהו שיש לפרש שאמר הנביא בפסוקי התשובה, שובה ישראל (ותדע) עד ה׳ אלוקיך, היינו ה׳ אלוקיך הוא לעולמי עד בלי גבול ותכלית, א״כ יקבלך בודאי בתשובה בכל זמן ועידן ואפילו שגית הרבה מאד, הטוב וסלח ימחול ויסלח ויכפר״.

בענין אמירת ווידוי בערב יוהכ״פ ותפילה זכה בכניסת היום

מתוך שיחה עם הגאון רבי מיכל זילבער שליט״א יום ד׳ פרשת וישב תשע״ב לפ״ק

הגר״מ: ס׳איז דא א וועלט׳ס קשיא, ס׳איז דא א הלכה (שו״ע או״ח סי׳ תר״ו ס״א) **אז מ׳זאל זיך מתוודה פאר די סעודה המפסקת שמא יטרף בסעודתו** (כ״כ בטור שם), **איז שווער, א גאנץ יאר זאגט מען דען אזוי, אז מ׳זאל זיך מתוודה זיין ווייל שמא יטרף בסעודתו, נאר זאגט מען אז שמא יטרף איז טאקע נאר א חשש איינס פון מיליאן, אבער אז מ׳שטייט פאר״ן יום הדין, דארף מען מורא האבן אויך פאר איינס פון מיליאן.**

מיין רבי דער נתיבות שלום פלעגט זאגן אז ווער ס׳האט געזעהן דעם בית אברהם פון סלאנים ז״ל עסן די סעודה המפסקת האט נישט געפרעגט די קשיא, ווייל א יעדע לעפל יוך איז געווען האלב טרערן און האלב יוך, איז טאקע געווען א סכנה פון שמא יחנק, זאג איך די אידן זענען אויך נישטא קיין סאך (ורק קבעו הלכה זו בכדי לזכור גודל מדריגת הצדיקים שעליהם הי׳ חשש זו)

רבינו: דער קדושת יו״ט האט אינגעפירט צו זאגן ווידוי ביים כניסת היום, ווי שיטת הרמב״ן (הובא בב״י או״ח סי׳ תר״ז).

הגר״מ: ביי אונז פירט מען זיך אויך אזוי, תפילת זכה איז דאך במקום די ווידוי, און ביי א טייל חסידים האט מען נישט ליב געהאט צו זאגן תפילת זכה.

רבינו: ווייל מ׳האט געהאט טענות אויפן חיי אדם (המחבר של התפילת זכה).[5]

הגר״מ: איז ביי אונז אין סלאנים וועט מ׳קומט אריין צו קדושת היום זאגט מען זאגן די ווידוי.

רבינו: יא, דער רמב״ן (הובא בב״י או״ח סי׳ תר״ז) **זאגט אז ביי כניסת היום זאל מען זאגן די ווידוי.**

עוד בענין הנ״ל

מתוך שיחה עם כ״ק הגה״צ רבי חיים לייב כ״ץ שליט״א אבדק״ק סערדאהעלי יום ג׳ פרשת ויקרא תשס״ט לפ״ק

גאב״ד סערדאהעלי: אין בעלזא האט מען נישט געזאגט תפילה זכה.[6]

---

5 ועי׳ בס׳ דברי ברוך שהרה״ק מגארליץ זי״ע היה אומר שבליל יוה״כ יותר טוב ללמוד גופי תורה או לומר ׳תפילה קודם התפילה׳ מהרה״ק הרבי ר׳ אלימלך מליזענסק זי״ע וכדומה.

אמנם במחזור דברי יואל ליוהכ״פ (במנהגים עמ׳ ע״ו) מובא שרבינו ז״ל הי׳ אומר בליל יוהכ״פ לפני הליכתו לביהמ״ד בבכי רב ועצום ווידוי הגדול של רבינו נסים ותפילה של הרה״ק הרבי ר׳ אלימלך זי״ע, וכשהיה לו פנאי אמר גם תפילת זכה, והכל בדמעות שליש, עיי״ש. וכמו כן הזכיר מרן רבינו את התפילה זכה כמ״פ בספריו הק׳, עי׳ בדברי יואל פ׳ בא עמ׳ רע״א בדרוש התעוררות לשובב״ם.

רבינו: אויפן חיי אדם זענען די חסידים ברוגז געווען, כ׳האב געהערט פון טאטן ז״ל (מרן רבינו בעל ברך משה) **ער האט פארציילט אז ער האט געהערט פון זיין שוואגער - רבי יוחנן האט ער געהייסן** (הגה״צ ר׳ יוחנן טווערסקי ז״ל, אב״ד מוצאי) **- ער איז געווען א בעלזער איניקל, אמאל האט איהם זיין זיידע דער בעלזער רב** (הרה״ק המהרי״ד ז״ל) **געזאגט זאגן תפילה זכה** (שנלקט ע״י החיי אדם) **ערב יום הקדוש, האט ער זיך אויף איהם געבייזערט ׳האסט דען מיך עס געזאגט זאגן?׳** (ואח״כ אמר) **נאר אידן האבן עס שוין אויסגעוואשן מיט אידישע טרערן׳.**

די טענה איז געווען, אז דער מגיד (הרה״ק הרבי ר׳ בער ממעזריטש ז״ל) **האט געשיקט די תלמידים צום גר״א וועז ס׳איז געווען די מחלוקה** (ורצה המגיד הק׳ למנוע מהמתנגדים שלא יעשו ח... נגד החסידים) **- רבי מענדעלע וויטעבסקער האט ער געשיקט - איז מען געפארן קיין ווילנא, און דער גר״א האט געהאט א ספק צי ער זאל זיי אויפנעמען, און דער חיי אדם איז געווען א תלמיד פונעם גר״א, האט ער געזאגט פארן גר״א ׳אסור להסתכל....׳ און וועגן דעם האט ער איהם נישט אויפגענומען.**

די חסידים האבן געהאלטן אז וועז ער נעמט וועז יא אויך, און ער וואלט זיך געטראפן מיט חסידים און געראדעט מיט זיי, וואלט ער געזהען אז חסידים זענען נישט אזוי געפערליך, און די מחלוקה וואלט נישט געווען, אזוי איז געווען נעבעך א ביטערע מחלוקה.[7]

---

6 עי׳ בקובץ אור לנתיבתי (תשרי תשס״ט) שהרה״ק המהרי״ד מבעלזא היה אומר תפילה לדוד (קאפיטל י״ז) לפני כניסתו לתפילת כל נדרי, ע״ש.

7 עיין בס׳ אבן שתיה החדש (הערה י״ז) שמובא בזה״ל: כאשר הזוכר בזה הספר ״חיי אדם״, יש לציין בשם הרה״ח ר׳ בערל הירש בריטוויץ, כי רבינו הק׳ (הרה״ק התורת חיים מקאסוב זי״ע) אמר איזה פעם עליו בזה הלשון: ״חייב אדם״ ווילען מיר איהם נישט רופען, ווייל ער האט געמאכט א ״תפלה זכה״ וואס אסאך אידען גיסען זיך אויס זייער הארץ דערבי׳. אבער מוחל זיין קענען מיר איהם נישט.

וסיפר, כי בתקופת המחלוקת בווילנא על הצדיקים החסידים, קרה ונסעו הגאון רבי אליהו מווילנא עם הגאון רבי אברהם מדאנציג בעל ״חיי אדם״ בצוותא, ובאמצע הדרך ביקש הגר״א מווילנא לעצור ולהכנס לאכסניא אחת שעל אם הדרך כדי להתפלל ״תפלת המנחה״. נענה הגאון בעל ״חיי אדם״ ואמר, כי אי אפשר להכנס לאכסניא זו, באשר ושייכת ל״חסיד׳. על כך השיב הגר״א מווילנא, כי אף אם יגור בה - להבדיל - ״קראי״ גם כן אכנס אליו ואתפלל. [הגר״א מווילנא לא אמר ״להבדיל״, אולם רבינו הק׳ ה״תורת היים״ בספרו זאת אמר - ״להבדיל״] - והורה לבעל־העגלה לעצור, ונכנס לאכסניא. כשנכנסו, פגשו בבעל האכסניא שחזותו העידה עליו כי תלמידי חכם הנהו. כששוחחו עמו במשנת תורתינו הק׳ התפעלו לראות כי גדלה חכמתו למאוד. וכשהראו סימני התפעלות - נענה הלה ואמר, כל מה ששוחחנו עד הנה נרמז בתיבה אחת מרבי הקדוש הרב המגיד ממעזריטש!.

לאחר תפילת המנחה ניגש הגר״א מווילנא לארגז הספרים שעמד בפינת החדר, וביקש לעיין בספרים הק׳ שבו, והנה נתקל בכתבי האר״י ז״ל. שאלו לאותו חסיד בעל האכסניא: האם גם בספרים אלו הנך בקי? וכשהשיב בחיוב, נכנס עמו בשיחה ברזין דאורייתא עד חצות לילה, שאז נעמדו

גאב"ד סערדאהעלי: דער חיי אדם האט געזאגט קארטאפל...[8]

רבינו: און דער דברי חיים האט עס אווענק געמאכט ער האט געזאגט קארטאפל איז חיי אדם...[9]

גאב"ד סערדאהעלי: פסח איז קארטאפל חיי אדם.
(כי בימיהם עיקר מאכלם בפסח היה תפו"א).

רבינו: די תפילה זכה איז אבער אריין אין מחזור, און כלל ישראל זאגט תפילה זכה, ס'איז א שיינע תפילה.

גאב"ד סערדאהעלי: ביי אמאליגע חסידים - ממש חסידים - האט מען מער מקפיד געווען מער אויף נישט... אבער די וועלט און ערליכע אידן האבן עס יא געזאגט.

רבינו: ס'איז אזוי, ס'איז א ערליכער זמן, ער האט זיך קונה שביתה געווען אויף א גוטן זמן.[10]

להתפלל תפילת ערבית, ושוב המשיכו להתפלפל עד עלות הבוקר, וראה הגר"א מוילנא כי גם בחלק ה'סוד' יכולים להעריכו למאוד שוב שאלו: למה הנך "חסיד"? והלא רואה אני כי בקי הנך בפרד"ס חלקי התורה, והלא שמעתי אומרים כי "חסידים" אינם ברי־הכי, ומה לך ולהם? ענהו הלה: אני חד מן זעירא דמן חבריא תלמידי רבינו הק' ממעזריטש, ובמילא יובן מעט על גדלותם של גדולי החבריא עד היכן היא מגעת, וכל־שכן גדלותו של הרבי הק', ומדוע זה לא אהיה "חסיד"?!.

מיד פנה הגר"א מוילנא אל הגאון בעל "חיי אדם" ואמר לו: ראה עד היכן הטעתני! וביקש לנסוע למעזריטש אל הרה"ק המגיד, לשוחח עמו אודות ה"טענות" השונות שהגיעו לאזניו, ולברר פשר דבר, ולנסות לשכנע או להשתכנע בצדקת הדרך הנכונה. כשנודע הדבר להגאון בעל "חיי אדם", מיהר אל אמו של הגר"א מוילנא, והבהיר לה את דעתו הוא, כי באם יסע בנה למעזריטש עלול הוא להשתכנע בצדקת דרך ה"חסידות", ולדעתו הרי זה כבחינת "שמד". לכך, ביקשה כי תלך לבנה ותאסור עליו נסיעה זו בגזירת "כיבוד אם". ואמנם אמו נענתה לבקשתו ואסרה את הדבר על בנה, ובכך נמנעה האפשרות להפסקת ה"מחלוקת" האיומה. ועל כך - הפטיר רבינו הק' - אינו יכול למחול לו.

8 בספרו נשמת אדם (הל' פסח שאלה כ) כתב דבמדינת אשכנז אין אוכלין בפסח ערד עפל משום גזירת קטניות דמיחלף בקמח, ויש שנוהגין איסור בזה משום קטניות, וכן נראה מהפמ"ג (סי' תנ"ג מב"ז סק"א), אמנם הפמ"ג כתב להתיר.

9 יש להסמיך דברי היעב"ץ בשאילת יעב"ץ (סי' קמ"ז) וז"ל: ובהיותי במאנהיים רצו לאסור פרי הארץ שקורין ערד עפי"ל או קארטאפלע"ן מפני שעושין מהן קמח, ואני עמדתי כנגדם, בידעי שאין הציבור יכולים לעמוד בה, והוא מאכל עניים, וראיתי המעשה כמה פעמים, שבני הכפרים האכילו אותם לב"ב ואין להם לחם ומזון להשביע נפשם, וכו', ומה טוב אם יסכימו כל חכמי הדור לדעה זו, ומסופקני אם יבוא על מכונו בדור הזה שגברה הקנאה, ויראים יותר מן המנהגים כמפני גופי תורה.

ובס' אוהל שלמה (דף לה) מסופר הגה"ק בעל תפארת שלמה זצ"ל אמר שצריכים ליתן הודאה על מה שלא היה תפו"א בזמן הגאונים, (כי התפו"א הובא מאמעריקא אחר זמן הגאונים) כי אם היה מאכל זה בזמן הגאונים היו אוסרין אותו לפסח מחמת גזירת קטניות.

ועי' בתשו' לבושי מרדכי שנקט דבר זו לטענה שא"א למימר שהם בגזירת קטניות כי הרי לא היו בתקופת הגאונים, עיי"ש.

דער טאטע ז"ל האט נישט געזאגט תפילה זכה, כ'מיין אז דער פעטער ז"ל האט בעיקר געזאגט די ווידוי פון רבינו ניסים, [אין טאג פון שלש עשרה מידות פאר תשליך פלעגט ער אויך זאגן די גאנצע ווידוי, ווידוי הגדול, און ווידוי פון רבינו ניסים].

גאב"ד סערדאהעלי: אזוי, פאר כל נדרי האט ער געזאגט די ווידוי פון רבינו נסים?

רבינו: יא, אין שטוב.

גאב"ד סערדאהעלי: שפעטער האט זיך דער רבי נאכאמאל מתוודה געווען אין ביהמ"ד.

רבינו: ביי כניסת היום, דאס איז שיטת הרמב"ן (הובא בב"י או"ח סי' תר"ז) **טאמער האט מען עפעס געטוהן ביים עסן ביים סעודה המפסקת, האט מען נאכאמאל איבער געזאגט די ווידוי נאך די סעודה נאנט צו כניסת היום, אפילו מ'האט זיך שוין מתוודה געווען ביי תפילת מנחה.**

דער פעטער ז"ל פלעגט טאקע זאגן ווידוי מיטן גאנצן ציבור, מכח דעם רמב"ן, נאך די דרשה, וועו ער האט געזאגט די ווידוי איז שוין געווען נאך כניסת היום, אבער ער האט נאך געזאגט די ווידוי.

גאב"ד סערדאהעלי: אין בעלזא האט מען אויך געזאגט די ווידוי.

רבינו: אזוי?! הייסט דאס צוליב דעם רמב"ן, כ'האב נישט געווואוסט אז אין בעלזא האט מען אויך אזוי געטוהן.

עוד בענין הנ"ל

מתוך שיחה עם הגה"צ רבי מנחם מאיר וויישמאנדל שליט"א אבד"ק נייטרא מאנסי ליל ד' דחוה"מ פסח תשע"ה לפ"ק

הרב מנייטרא מאנסי: וועגן תפילה זכה (שמקורו מבעל החיי אדם) **איז געווען וואס האבן נישט געזאגט.**

רבינו: דער טאטע ז"ל האט פארציילט אז ער האט געהאט א שוואגער רבי יוחנן (הגה"צ רבי יוחנן טוטרסקי זצ"ל, אב"ד מוזשאי), **האט ער איהם דערציילט אז דער בעלזער רב רבי ישכר בער האט איהם אמאל געזען ערב יום הקדוש ווי אזוי רבי יוחנן** (נכד הרה"ק מבעלזא זי"ע) **זאגט תפילה זכה האט ער זיך געבייזערט אויף אים, 'האסטו מיר עס געזהן זאגן', נאכדעם האט ער געזאגט אז 'אידן האבן דאס שוין אויסגעוואשן מיט אידישע טרערן'.**

הרב מנייטרא מאנסי: אין סאטמאר האט מען נישט געזאגט?

רבינו: אין בית המדרש האט מען געזאגט, ס'איז זייער א הייליגע תפילה, ס'זעהט אויס פון זיין לשון אז ס'איז נישט זיין תפילה.[11]

---

10 מענין זה יש לציין שפע"א נכנס הרה"ח ר' שמעון דאסקאל ז"ל מבני ברק למרן רביה"ק בעל הדבר"י לשאול חוות דעתו בנידון שהציעו לו לפתוח חנות במחיר יקר אך הוא ברחוב גדול, ומאידך הציעו לו חנות בסכום זול יותר אך ברחוב צדדי, ונענה לו רבינו בדרך צחות: שהעולם אומרים שלכאורה למה כל הציבור מתעוררים מאוד בתפילת זכה אשר נתחבר ע"י א' מהאחרונים, ואינם מתעוררים כל כך בעת אמירות תפילות ווידויים שנתקנו ע"י ראשונים, נאר די וועלט זאגט – סיים רבינו - אז ער האט זיך זייער גוט אוועק געשטעלט, דהיינו במקום טוב, שאומרים אותה בכניסת היום שאז כולם זוהלים ורועדים מחרדת היום, ובכך יעצוהו שיפתח את החנות ברחוב הגדול.

בענין ההקפות עם הס"ת בליל יום הקדוש

מתוך שיחה בשעת מסיבת לחיים בשעת סיום כתיבת ספר תורה שהובאה לביהמ"ד אבני צדק בקרית יואל בחול המועד סוכות העעל"ט ממחרת יום הכיפורים תשס"ח לפ"ק

הרה"ח ר' מרדכי לאנדא: ביי אונז אין יענע יארן נאכדעם וואס דער רבי ז"ל (מרן רבינו בעל דברי יואל) **האט אויפגעהערט צו זאגן, יעדעס מאל ווען מ'האט זיך נאר דערמאנט דערפון איז שוין געקומען צו ווייגען. מ'האט געזהן ווי שטארק עס פעלט זיך אויס. ס'איז געקומען הושענא רבה, מ'האט אנגעהויבן צו זאגן "הושענא למענך אלקינו" האט געכאפט א ציטער, מ'הערט נישט גארנישט. דער רבי פלעגט דאך צו שרייען אזוי...**

ווען דער רבי פלעגט זיך אויפשטעלן צו 'כל נדרי', נאר פאר ער האט אנגעהויבן צו זאגן די דרשה האט מען שוין אנגעהויבן צו ווייגען...

רבינו: ער פלעגט געבן אזא בליק אויף רעכטס און אויף לינקס... ער האט געווארפן א בליק אויפן עולם...

ס'איז געווען יום הקדוש מ'האט געגומען דעם ספר און ארומגעגאנגען, ס'איז א שווערע זאך... מ'האט נישט קיין שיך, מ'איז שוואך, מ'גייט צווישן עולם, מ'שטופט אהער, מ'שטופט אהין, ס'איז דאך א מנהג ישראל, ס'איז זהער א הייליגער מנהג, דער מקור איז פון אר"י

---

11 וז"ל החיי אדם: והמנהג בקהלתינו בכל בתי מדרשים להוציא ס"ת מהיכל כמש"כ בכתבי האר"י ז"ל, וכבר נדפס בחמדת הימים התפלה שסידר, ואמנם לא כל אדם מבין הדברים רק מי שבא בסוד ה', ומי שאינו יודע הוא להם כדברי ספר החתום, 'ולכן העתקתי מספרים קדמונים' תפלה בלשון קל, כי בלא"ה לדעת הרבה פוסקים מצות וידוי הוא סמוך ללילה דוקא, וראוי לכל אדם וזה נוסחה, עכ"ל.

ועיין בספר תוספת חיים (הוא פירוש על ספר חיי אדם מהג"ר משולם פינקלשטיין שחיבר את האלף המגן על מטה אפריים) שכתב שם בס"ק ל"א לגבי תפילת זכה שהועתק בחיי אדם שיש נמנעין מלאומרה וכו' מחמת שתפילה זו נלקח מספר חמדת הימים, ושם בהמשך טוען שלא מצא בחמדת הימים התפילה שהובא בחיי אדם דהיינו תפלה זכה, יעוש"ד.

וכבר העירו ע"ז שלפלא שלא ירד לכוונת החיי אדם, דפשוט שהחיי אדם עצמו מעתיק את נוסח תפילת זכה שבאמת לא הובאה בחמדת הימים, ונמנע מלהעתיק התפילה שבחמדת הימים מפני שהיא יסודה בחכמת הח"ן, אלא העתיקה ממספרים קדמונים, ובפשטות מספרים קדומים יותר.

הקדוש, אידן זאלן קושן דעם ספר צו כל נדרי, דאס איז א געוואלדיגער תיקון. עס קומט שווער אן, מען מוטשעט זיך...

האב איך אזוי אינזינען געהאט וועז מ׳איז געגאנגען מיט די ספר תורה, מ׳האט געכאפט א רוק, דא א זעץ, דא א שטופ, אז דאס איז א מליצה ישרה אין הימל. מ׳גייט ארום מיט די ספר תורה אויף אלע פיר זייטן פון בית המדרש, ווייזט דאס אויף כלל ישראל וואס גייען ארום אויף אלע פיר זייטן פון די וועלט, און עס איז שווער, מ׳כאפט א זעץ דא און מ׳כאפט א זעץ דארט. אסאך מאל מיינט מען אז מ׳פאלט אום, אבער... מ׳כאפט זיך אן מיט די תורה הקדושה... דאס איז די ענדע, מ׳האלט זיך אן אין די תורה.

דער מנהג איז געווען אין סיגעט אויך, דער טאטע ז״ל פלעגט אלע יארן ארומגיין מיטן ספר. דער זיידע ז״ל ברענגט דאס שוין אין ייטב פנים. דער ייטב פנים ברענגט אראפ דעם תיקוני זוהר אז וועז איינער איז פוגם ח״ו איז ער פוגם אין צוויי שמות, דער שם שד״י און דער שם הוי״ה, אזוי איז דאס אויסגעשטעלט מלגאו ומלבר. זאגט ער אז שם שד״י איז 314 הוי״ה איז 26 צוזאמען קומט דאס אויס 340. ספ״ר באטרעפט אויך 340, איז ער מוסיף צום אר״י הקדוש אז מיטן קושן דעם ספר איז מען מתקן דעם חטא.

סיפור ממרן הישמח משה בליל יום הקדוש

מתוך שיחה עם הגה״צ רבי חיים לייב כ״ץ שליט״א אבדק״ק סערדעהאלי ערש״ק פרשת אמור תשס״ח לפ״ק

רבינו: מ׳דערציילט אויפן ישמח משה אז איינמאל יום הקדוש ביינאכט וועז ער איז געקומען אין בית המדרש צו כל נדרי, איז דארט געווען א איד וואס האט זייער שטארק געווויינט, האט איהם דער ישמח משה געפרעגט וואס וויינט איר אזוי? האט ער געזאגט מיט א געוויין אז ער האט נישט זיינע אויגן גלעזער און אן דעם זעהט ער נישט, און אזוי וועט ער נישט קענען דאוונען גארנישט אין יום הקדוש, זאגט איהם דער ישמח משה ״אויב אזוי וועט איהר זעהן אן אויגן גלעזער״, און פון דעמאלטס אן האט ער אנגעהויבן צו זעהן אן קיין אויגן גלעזער.

עבודת הקודש של מרן הייטב לב בליל יום הקדוש

מתוך שיחה עם כ״ק אדמו״ר מליזענסק שליט״א יום ד׳ פרשת מטות מסעי תש״ע לפ״ק

האדמו״ר מליזענסק: כ׳געדענק אז כ׳בין אליין יונגער בחור געווען ביים רבי׳ן ז״ל (מרן רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל), און ס׳איז געווען א שמועס, און דער רבי האט געוואוסט צו דערציילן אז מיין עלטער זיידע פלעגט צו פארן צום ייטב לב, און ער האט מיטגענומען פאר די בחורים וואגענען מיט מאכלים, אמאל האבן דאך די בחורים נישט געהאט.

מיין זיידע (הרה״ג רבי יוסף מאיר ז״ל הי״ד) נאך וועמען איך הייס, איז געפארן צום ייטב לב, און ס׳איז געווען דער נייפעסטער רב - דער אלטער רב - וואס פלעגט בעטן פון מיין זיידן נאך כל נדרי - מיין זיידע האט דארט געדאוונט - ער זאל אים נאכזאגן ווי אזוי דער ייטב לב האט געפראווען די כל נדרי נאכט, מיין זיידע איז געווען א מומחה עס נאכצוזאגן, און דער נייפעסטער רב האט זיך נישט געקענט בארוהיגן פון דעם, און האט אים געבעטן נאכאמאל און נאכאמאל, ער זאל דערציילן ווי אזוי דער ייטב לב האט געזאגט די דרשות און די בכיות.

רבינו: כ׳האב נאכגעהערט פון רבי אברהם ווערצבערגער וואס האט עס נאכגעזאגט צי פון זיין שוויער צי פון זיין זיידן, אז דער ייטב לב האט געזאגט יום כיפור ביינאכט ביים דאוונען ״אל נא תשת עליו חטאת, אשר נואלנו מ׳האמיר זיך באנארישט (אזוי האט ער געזאגט, מיט א רי״ש, א שטארקער גאליציאנער רי״ש), ואשר חטאנו און מ׳האמיר געזינדיגט״.

עוד בענין הנ״ל

מתוך שיחה עם הגאון רבי אליהו שטערנבוך שליט״א ראב״ד אנטווערפן ערב שביעי של פסח תשס״ט לפ״ק

רבינו: און סיגעט איז געווען ראש הקהל רבי משה ארי׳ [פריינד ז״ל, בנו של הגה״ק רבי יושע מקראלי ז״ל, אביו של הגה״ק מנאסוויד ז״ל], ער איז געווען א עושר א שתדלן, ער האט אסאך געטוהן ארויס צו נעמען אידן פון תפיסה, און באפרייען בחורים און יונגעלייט פון מיליטער. אמאל ערב יום הקדוש האט ער געהערט אז אידן זענען ארעסטירט, און ער האט געהאט א צוטריט צו די הויכע פענסטער׳ס, האט ער געקלערט ׳ער וועט ארויפגיין, און ס׳וועט נעמען איינס צוויי זיי ארויס נעמען און באפרייען׳, ביז דערווייל איז ער ארויפגעגאנגען אין איז געזיצן מיטן איינעם און מיט א צווייטן ס׳איז נישט געגאנגען אזוי לייכט, אזוי איז ער דארט אפגעזעצן א גאנצן טאג פון ערב יום הקדוש, וועז ער האט ארויס געזומען די אידן איז שוין געווען פארנאכט׳ס, ער האט שוין נישט געקענט עסן, און נישט געגאנגען אין מקוה, און נישט געדאוונט מנחה, איז ער געווען זייער צובראכן ס׳איז דאך ערב יום הקדוש, וויאזוי קען זיין א איד זאגט נישט קיין ווידוי... גארנישט געטוהן.... נישט געגעסן סעודת המספקת.. אזוי ארייגצופאלן אינעם הייליגן טאג, און ס׳האט איהם זייער גערודערט.

איז ער געגאנגען צום זיידן דער ייטב לב - ער איז דאך געווען רב אין שטאט - און האט זיך זייער אויסגערעדט אויף דעם וואס ס׳האט מיט איהם פאסירט ערב יום הקדוש, זאגט אים דער ייטב לב ״איך האב יא געדאוונט מנחה, און כ׳האב יא געגעסן סעודת המפסקת, און כ׳האב געהאלטן א דרשה, אפשר טוישן מיר זיך...״ איז ער שטיין געבליבן און געזאגט ״אויב דער רבי זאגט אזוי, וויל איך נישט טוישן...״.

סיפור ממרן הקדושת יו״ט בליל יום הקדוש

בשיחה עם הרה״צ רבי איתמר לייפער שליט״א מוצש״ק פרשת ויגש תשס״ח לפ״ק

רבינו: דעם זיידן דעם קדושת יו״ט ז״ל האט מען אמאל ערב יום הקדוש גייענדיג אין שול צו כל נדרי געווארפן א שטיין - כ׳וויס נישט צי עס איז געווען כדי להמית, אבער כ׳שטעל זיך פאר אז ס׳איז נישט געווען קיין קליין שטיינדל - עס האט נישט לאנג געדויערט אינמיטן די נאכט איז א אידענע געקומען קלאפן אויף די טיר אז דער מאן איז פלוצלונג צוזאמען געפאלן ל״ע, און ער שרייט אז ער איז נענש געווארן ווייל ער האט געווארפן א שטיין אויפן רב, און מ׳זאל גיין איבערבעטן.

זאגט דער זיידע ז״ל ״עס וועט אלעס זיין אין ארדענונג, ״כ׳האב נאר געוואלט וויסן ווער דאס איז געווען...״.

מתוך שיחה עם כ״ק אדמו״ר מצאנז-קלויזענבורג שליט״א מארה״ב ערש״ק פרשת מטות מסעי תש״ע לפ״ק

רבינו: כ׳האב געהערט פונעם טאטן אז אמאל יום הקדוש אויפדערנאכט האט דער קדושת יו״ט געווארט זעהן וואס דער דברי חיים טוט, איז ער מיטן באדיבער רב (הרה״ק רבי משה׳לע בנו של הגה״ק מגארליץ ז״ל וחתנו של הרה״ק רבי אהרן מקרייז-צאנז ז״ל) האבן זיך ארויף געכאפט אויף א פענסטער, און ער האט געהערט ווי דער דברי חיים זאגט ׳דער רמ״א זאגט (שו״ע או״ח סימן תרי״ט סעיף ו׳) אז איינער וואס דאוונט פאר׳ן עמוד זאל יא שלאפן [בליל יוהכ״פ], ווייל מ׳קען פארלירן די שטימע׳, האט ער געהייסן מ׳זאל אים צוגרייטן דעם געלעגער, ביז דערווייל האט ער געליינט קריאת שמע, און ער האט מאריך געווען מיט ׳אחד׳ ביז אינדערפרי.

ניגון הרה״ק מבארדיטשוב על ׳אחת ואחת׳

מתוך שיחה עם הגה״צ רבי יעקב אלי׳ אונסדארפער שליט״א רב ור״מ דקהל ראשית חכמה מאנטריאל יע״א יום ה׳ פרשת קרח תשע״ד לפ״ק

הגרי״א: כ׳האב געזעהן פון רבי שמעלקא טויבנפעלד, ער שרייבט א גאנצער מאמר אין א ספר וואס מ׳האט ארויס געגעבן פון שמועסן אויף דעם וואס ער איז געווען איינמאל יום כיפור ביים רבי׳ן ז״ל און דארט האט ער געזעהן דאס ערשטע מאל אז מ׳זינגט אויף ׳אחת ואחת׳ דעם ניגון פון בארדיטשובער רב.

א׳ מבני המשפחה: מוסף האט ער געדאוונט אפיציעל אין סאטמאר, שחרית פלעגט ער צו דאוונען אין סקווירא, און מוסף ביים רבי׳ן ז״ל.

הגרי״א: ער איז נישט געווען געוואוינט מ׳זאל בכלל זינגען ביי די וועלטער, און נאך דעם ניגון, האט ער א

מאמר וואס האט א שייכות ״לאמיר דערציילן די מעלות פון די אידישע קינדער״ צו ״אחת ואחת״.

רבינו: דער ייטב לב האט עס עפעס צוואמגעשטעלט דעם ניגון.[12]

12 ונעתיק כאן מתוך דברות קודש אשר השמיע כ״ק מרן רבינו הגה״ק שליט״א לפני תלמידי ישיבה״ק ״ייטב פנים״ בקרית יואל ביומא דהילולא קדישא של מרן הגה״ק בעל ״ייטב לב זי״ע ו׳ אלול שנת תשע״ג לפ״ק, וזל״ק: אז מען רעדט צו בחורים, ס׳איז יעצט פאר די הייליגע טעג, עטץ האט שוין אמאל אריינגעטראכט אין די ניגון וואס מ׳זינגט דעם הייליגן טאג יום הקדוש, אויף וכך היה מונה אחת ואחת, האט עמיצער אריינגעטראכט וואס פאר א ניגון מ׳זינגט? אז מ׳טראכט אריין, דער ניגון איז דער זעלבע ניגון וואס מ׳זינגט אויף די ווערטער ״לאמיר דערציילן די מעלות פון אידישע קינדער״, און דער ניגון האט דער קדושת לוי געזינגען, און דאס האט דער ייטב לב גזעזינגען אויף אחת ואחת.

כ׳האב שוין אמאל אזוי אריינגעטראכט, ס׳איז דאך די עבודה פון הייליגן טאג יום הכיפורים, האט דער ייטב לב געזומען דעם ניגון וואס דער קדושת לוי האט גזעזינגען אויף ״לאמיר דערציילן די מעלות פון אידישע קינדער״, און ער האט דאס אריינגעלייגט ביי די עבודה פון כהן גדול אין יום כיפור ווען ער האט גמאכט די הזיה אחת למעלה ושבע למטה, וואס דער ניגון האט אין זיך א תוכן פון מליצה ישרה אויף כלל ישראל.

פארוואס דערציילט אך אייך דאס, ווייל איך וויל ארויסברענגן וואס הייסט א ניגון, דער זיידע האט געוואלט - ווען ער דאוועט פארן עמוד און ער איז א שליח ציבור פאר כלל ישראל - זיך מקשר זיין מיטן קדושת לוי דער סניגורן של ישראל, וואס האט גזעזינגען דעם ניגון די גרויסקייט פון כלל ישראל. וויייל דער קדושת לוי האט גזעזינגען דעם ניגון אויף די הייליגע ווערטער, איז דאס א הייליגע זאך. דאס הייסט א ניגון.

ביים זיידן איז נגינה געווען א גרויסע עבודה, מ׳פלעגט יעדעס יאר מאכן נייע ניגונים אויף די הייליגע טעג, און ס׳איז פארבליבן אזוי דער מנהג עד היום, ער האט געהאט א גבאי וואס האט געהייסן ר׳ אשר גבאי, און ר׳ אשר גבאי האט געמאכט ניגונים יעדעס יאר, פאר די הייליגע טעג איז ער אריינגעקומען און ער האט פאר גזעזינגען די ניגונים פארן ייטב לב, ער זאל דאס הערן פאר יו״ט. ביים פעטער ז׳ל איז אויך אזוי געווען די מנהג, און ביים טאטן ז׳ל איז אויך אזוי געווען, די מנגנים זענען אריינגעקומען פאר די הייליגע טעג, און מ׳האט גזעזינגען די ניגונים.

איז דא אפאר מעשיות איבער די ניגונים, איינמאל ווען ער האט גזעזינגען דעם ניגון, זאגט איהם דער זיידע ז׳ל דער ניגון שפירט זיך עפעס - קודם מוז איך אייך זאגן אין הערהיים האט מען גערעדט בלשון נקיה, מ׳האט מקפיד געווען וואס מ׳האט גערעדט, מ׳האט נישט גזעזאגט אויף א נישט גוטן געדרוק אז ס׳שטינ..., מ׳האט נישט גזעזאגט דאס ווארט, איך האב גהערט פון טאטן ז׳ל ר׳עדן, ער האט קיינמאל נישט גזעזאגט דאס ווארט, מ׳האט גזעזאגט ס׳שפירט זיך, האט מען פארשטאנען וואס דאס מיינט - אזוי האט ער גזעזאגט פאר ר׳ אשר, דער ניגון שפירט זיך, האט ר׳ אשר גזעזאגט, אז ווען ער איז גזעזען אויף א אומריינעם ארט ד. ה. אין בית הכבוד, און דער מוח האט איהם גזעשפילט, האט ער דארט געקלערט פון דעם ניגון, און עפעס א תנועה איז איהם דארט בייגעפאלן, און נאכדעם האט ער דאס אריינגעלייגט אינעם ניגון און ער האט דאס גזעזינגען, און דער זיידע ז׳ל דער ייטב לב האט מרגיש גזעווען וואו מ׳האט גמאכט די תנועה פון דעם ניגון, און ער האט גזעזאגט אז דער ניגון שפירט זיך, וויייל מ׳האט דאס גמאכט נישט אויף א ריין ארט.

כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון

מתוך שיחה עם כ״ק אדמו״ר מבוהוש שליט״א יום ה׳ פרשת משפטים תשע״ב לפ״ק

האדמו״ר מבוהוש: ס׳איז דא א ווארט פונעם הייליגן ריזשינער, די גמרא זאגט (בבא מציעא לג.) רובין (שמות כג, ה) ולא רבצן (פירש״י הרגיל בכך), דאס איז א לשון פון תמידיות, ס׳איז געווען א איניקל פון רבי יעקב עמדין, א בעל תשובה,[13] **וואס אמאל איז ער געווען שטארק צובראכן, האט אים דער ריזשינער גאפרעגט וועגן וואס איז ער אזוי שטארק צובראכן, האט ער גזעזאגט ווייל ער האט תשובה געטוהן און ער זינדיגט אבער ווייטער, און ער האט מורא אז דער אויבערשטער וועט אים שוין ווייטער נישט מוחל זיין, האט אים דער ריזשינער גזעזאגט אז מ׳זאגט ביים דאוונען (בנוסח תפילת שמו״ע של יהכ״פ) כי אתה ׳סלחן׳ לישראל ׳ומחלן׳ לשבטי ישורון, און מ׳זאגט נישט כי אתה סולח ומוחל, נאר סלחן ומחלן, ווייך די רגילות פונעם בורא כל עולמים אז ער איז אייביג מוחל, אפילו אויב דער מענטש האט נאכאמאל גזעזינדיגט, נאכן תשובה טוהן, איז אים דער אויבערשטער ווייטער מוחל.**

וועגן דעם שטייט ביי יציאת מצרים ׳תעבדון׳ את האלקים על ההר הזה, און ס׳שטייט נישט ׳תעבדו׳ נאר ׳תעבדון׳, אז מ׳זאל שטענדיג מיט א רגילות דינען דעם באשעפער.

רבינו: דער בני יששכר (תשרי ד, לז) זאגט אויך אזוי, אז ביי א בשר ודם אויב מ׳האט פאר אים איינמאל פוגם געווען בכבודו, און מ׳בעט אים איבער, און איז מוחל, א צווייטן מאל איז ער אויך נאך מוחל, אבער ס׳האט א שיעור וויפיל מאל, אבער ביי השי״ת איז נישטא קיין שיעור, און אפילו אויב מ׳האט תשובה געטוהן און מ׳האט נאכאמאל גזעזינדיגט, קען מען נאכאמאל תשובה טוהן, ס׳איז נישטא קיין גבול וויפיל מאל, איינמאל, פינעף מאל, הונדערט מאל און טויזנט מאל, אז ער האט תשובה געטוהן און ער האט נאכאמאל גזעזינדיגט, דעם אייבירשטנ׳ס מדת סבלנות האט נישט קיין שיעור, דער בני יששכר טייטשט דארט די גמרא (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, (כי ׳גדול׳ מורה על מדת החסד, וזהו גדולה תשובה, שמחסדו ית׳ לקבל את השבים בלי שום גבול).[14]

כ׳האב אמאל גזעזאגט מיט דעם בני יששכר אויף די משנה (יומא פ״ח מ״ט) ׳מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב״ה מטהר את ישראל׳, וואס איז דער דמיון פון ׳מה מקוה׳ צו ׳אף הקב״ה׳?.

נאר א מקוה אז מ׳טובל׳ט זיך וועדט מען טהור, אויב מ׳וועדט נאכאמאל טמא קען מען זיך נאכאמאל טובל׳ן, און אויב מ׳וועדט נאכאמאל טמא קען מען זיך נאכאמאל טובל׳ן - ס׳האט נישט קיין גבול, וויפיל מאל מ׳וועט זיך טובל׳ן, וועדט מען אלץ ריין. דאס איז ׳מה מקוה מטהר את הטמאים [בלי גבול] אף הקב״ה מטהר את ישראל׳ [בלי גבול].

האדמו״ר מבוהוש: דער חתם סופר זאגט (דרשות דף לו.) אויפן פסוק (ירמיה יד, ח) מקוה ישראל מושיעו בעת צרה, צרה מיינט אפילו אין ענגע צייט, אז אפילו מ׳האט שוין חלילה צום סוף, קען מען זיך לערנען פון א מקוה, אז אפילו אויב מ׳איז טמא למשל פופציג יאר, מיט איין סקונדע ווען ער טובל׳ט זיך וועדט ער טהור, דאס איז די כוונה מקוה ישראל מושיעו בעת צרה.

רבינו: ס׳איז אינטערסאנט וואס דער חתם סופר זאגט דארט אז שבת איז נישט אזוי [וזלש״ק: ואמנם בשבת אין יום צרה, כי רגע א׳ של שבת פועל יותר מכל הזמנים דמהעונג שבת הו״ל נחלה בלי מצרים], וקראת לשבת עונג ולקדוש ה׳ מכובד, דרשנ׳ט די גמרא (שבת קיט.) זו יום הכיפורים שאין בו לא אכילה ולא שתיה,

---

א צווייטע מעשה - וואס כ׳האב אויך גהערט פון טאטן ז״ל - ער האט איהם אמאל פארגעזינגען די ניגונים, און דער ייטב לב האט אים גזאגט, ׳קול באשה ערוה׳, און ער איז געבליבן אזוי איבעראשט ווען ער האט איהם דאס גזאגט. נאכדעם האט ער פארציילט אז ער האט געמאכט א ניגון, און ס׳האט איהם נישט אזוי געשטימט דער ניגון, און דאס ווייב האט גהערט ווי ער מאכט די ניגון האט זי איהם צוגעהאלפן, און דער ייטב לב האט מרגיש געווען דעם ניגון, און גזאגט קול באשה ערוה.

13 כן מובא בס׳ כנסת ישראל-ריזשין שכשהרה״ק מריזשין נסע לעיר אדעסא לדרוש ברופאים פגש שם את א׳ מכנדי היעב״ן ששמו היה מאיר, והוא היה בר אוריין ובר אבהן, אבל רח״ל סטה מדרך הישר, והרה״ק דיבר על לבו שיבוא להתגורר עמו ברוזין, והלה הסכים, ונעשה בעל תשובה גמור, ופע״א נכנס הרה״ק להקלויז וראה את ר׳ מאיר שנעצב על לבו, וכששאל לו כנ״ל, ענה לו כמובא לעיל.

ויש לציין שהגאון בעל השואל ומשיב בספרו דברי שאול (על אגדות הש״ס עמ׳ ק) מביא הד״ת הנ״ל וז״ל: ובזה שמעתי בשם הרה״ק רבי ישראל נ״י הצדיק מרוזין שאמר לפרש את התפילה... ע״ש.

ועיי׳ בס׳ יקוו המים (שבסו״ס באורות המים) ששמע שהרה״ק מרוזין היה רגיל לחזור על דבר זה בכל ימים הנוראים. וע״ש שפי׳ בזה הושענא למען לימודך, דהיינו שהקב״ה למוד בכך לסולח לבני ישראל.

ועיי׳ בשו״ת אבני חפץ (סי׳ מ״ד) שמביא ד׳ הרה״ק מרוזין וכתב שלכן אומרים אב ׳הרחמן׳, שהוא תמיד מרחם, ע״ש.

14 וזלש״ק שם: ״ואלמדך דעת בזה לקרב הענין אל השכל, דהנה מדת בשר ודם אם יש לו איזה מדה טובה היינו שהוא רחמני ומעביר על מדותיו לסלוח ולמחול לכל המכעיסו, הנה עכ״ז כשיתמיד המכעיס יום אחר יום להכעיסו הנה יופסק מאותו האיש הטוב המדה טובה של רחמנות ולא ירצה שוב למחול. הנה בזה יש חילוקים שונים, זה האיש רחמני ביותר ויאריך אף ביותר, אבל עכ״פ לכל מדת בשר ודם יש גבול כיון שהבשר ודם בעצמו הוא בעל גבול ותכלית על כן גם לכל מדותיו יש גבול, משא״כ מדת הש״י כיון שהוא ית״ש בלי גבול ותכלית וגם מדותיו אין להם גבול, וא״כ כיון שהוא רחום וחנון וטוב וסלח, לכל אלה המדות גם כן אין גבול ותכלית.

ואם כן אל יפול לב אדם עליו האיך אשא פני לשוב אליו ית״ש בתשובה הנה זה כמה פעמים הייתי מתמרמר על חטאתי ובקשתי מחילה והבטחתי להש״י שלא אחטא עוד ולא אחזור בהם ושוב זה כמה פעמים חזרתי לסורי ואיך שוב יקבלני הש״י בתשובה, הנה לא יאמר האדם כן, דכיון שהש״י אינו בעל גבול ותכלית גם מדותיו אין להם גבול, וזהו שיש לפרש שאמר הנביא בפסוקי התשובה, שובה ישראל (הושע יד) עד ה׳ אלקיך, היינו ה׳ אלקיך הוא לעולמי עד בלי גבול ותכלית, א״כ יקבלך בודאי בתשובה בכל זמן ועידן ואפילו שגית הרבה מאד, הטוב וסלח ימחול ויסלח ויכפר״, עכלה״ק.

אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה, וקראת לשבת עונג, אז דורך שמירת שבת, איז מען זוכה אז מ׳ווערט ווי א כסות נקיה, מ׳זיבערט זיך אויס, אזוי זאגט ער אין די יום כיפור דרשות.[15]

האדמו״ר מבוהוש: אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו (שבת קיח:).

רבינו: ס׳איז דא אסאך פשטים אויף דעם מוחלין לו, צי ס׳נוצט אן תשובה, צי נאר מיט תשובה, יהיה איך שיהיה שבת העלפט צו.[16]

---

15 לחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך דברות קודש שהשמיע אז מרן רבינו שליט״א בסעודת רעוא דרעווין שב״ק פר׳ משפטים שקלים תשע״ב בעירינו ב״ב: ״ס׳קען נאר נאך זיין דברי חיזוק, מ׳שטייט יעצט אין די סוף פון די ימי השובבי״ם, שטייט אין חת״ם סופר, אין די דרשות ערב יוה״כ, טייטשט ער אויס דעם פסוק, מקוה ישראל מושיעו בעת צרה. זאגט ער מקוה ישראל די האפענונג פון אידישע קינדער, מושיעו בעת צרה, זאגט ער מ׳מיינט נישט דא א צרה, חלילה ס׳באטרעפט א צרה פאר אידישע קינדער, נאר מ׳מיינט בעת צר, די צייט איז ענג, - ער האט געזאגט דברי כיבושין דעם הייליגן טאג יום כיפור שחל להיות בשבת - זאגט דער חתם סופר, אז מיט די גדולים פון ערב ראש השנה איז מ׳נישט מיטגעגאנגען, מיט די בינונים פון עשרת ימי תשובה האט מען זיך אויך נישט מצרף געווען, מ׳דערזעהט זיך ערב דעם הייליגן טאג, ס׳קומט אריין בעת כניסת היום, ס׳איז א עת צר, דאס איז א ענגע צייט, און אזא קורצע זמן דארף מען אזויפיל מתקן זיין, מ׳האט אזויפיל ענינים תשובה צוטוהן, מ׳איז צובראכן ווי קען מען דאס מתקן זיין אין אזא קורצן זמן.

זאגט דער הייליגער חתם סופר דברי חיזוק, וקראת לשבת עונג לקדוש ה׳ מכובד, כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, דאס וואס ס׳דוערט א גאנצע וואך אויפצוטוהן, שבת קודש אין איין רגע אין שבת קודש, קען מען אויפטוהן דאס וואס ס׳דוערט א גאנצע וואך מתקן זיין, שבת קודש איז נישטא אזא מין זאך ווי א עת צרה, א עת צר, אז די צייט איז ענג, שבת איז א נחלה בלי מצרים, אויב ס׳איז וקראת לשבת עונג, לקדוש ה׳ מכובד, דרש׳נט די גמרא מיינט מען יום כיפור, מ׳דארף זיך מקדש זיין מיט א כסות נקיה, אויב ס׳איז וקראת לשבת עונג, קען מען זוכה זיין יום כיפור צו כסות נקיה, צו א זויבערע נשמה, מ׳וואשט זיך אויס די נשמה, אפילו אין א רגע כמימרא.

שבת קודש האט א געוואלדיגן כח, שבת קודש איז מסוגל אין איין רגע קען מען מתקן זיין אלעס פון גאנץ עשרת ימי תשובה, שבת קודש קען מען מתקן זיין אלעס פון די גאנצע ימי השובבי״ם וואס האט געדוערט זעקס וואכן, שבת קודש ס׳איז א נחלה בלי מצרים, ס׳איז נישטא קיין עת צר, מ׳גיט ענגענט זיך פון די ימי השובבי״ם, ס׳איז אזוי ענג די זמן, די כח פון שבת קודש איז געוואלדיג.

דער תפארת שלמה זאגט, רק שבתו יתן, שבתו גייט ארויף א שבת קודש. - רק איז דאך א מיעוט, אכין ורקין מיעוטין הן, רק - ווען ס׳איז א מועט, א זמן מועט, א קורצע זמן, ס׳איז שוין די סוף פון ימי השובבי״ם, ס׳איז א זמן מועט, זאגט די תורה הקדושה וואס איז די עצה, שבתו יתן, אזוי ווי דער תפארת שלמה אז ס׳גייט ארויף אויף שבת קודש. און אז מ׳וויל קען מען אויסטייטשן דעם וכי יריבון אנשים, דאס גייט ארויף אויף די גוף מיט די נשמה, און די גוף האט געקלאפט די נשמה, רק שבתו יתן, מ׳זאל געבן שבת קודש, ורפא ירפא, ושב ורפא לו, גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם, ס׳ברענגט א רפואה, רק שבתו יתן ורפא ירפא, שבת קודש״.

16 כן הקשה הטו״ז (או״ח ריש סימן רמ״ב) איכא למידק, אי לא עשה תשובה שבת מאי מהני, ואי עשה תשובה שבת למה בשובה ונחת תושעון (ישעי׳ ל, טו), די גאולה וועט אויך זיין אזוי, נחת איז דאך שבת [שבזכות תשובה ושבת יוושעו בהגאולה, כן דרשו חז״ל (בויק״ר פ״ג ס״א) מפסוק זו].

בענין שתיית היין לילד בברית מילה ביוהכ״פ

מתוך שיחה עם הגאון רבי מנחם זכרי׳ זילבער שליט״א גאב״ד פריימאן והגה״צ רבי אברהם צבי הלוי וואזנער שליט״א רב ור״מ דקהילתינו הק׳ במאנסי יע״א יום ג׳ פרשת וזאת הברכה תשע״ב לפ״ק

דיברו שהי׳ בשנה זו ברית ביוהכ״פ והי׳ המדובר שמנהג מרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל אינו מבורר כי י״א שהיה נותן מן היין לילד לשתות, וי״א שרק נתן בפיו של הדך הנימול

רבינו: דער רמ״א זאגט (או״ח סי׳ תרכ״א ס״ג) **אז מ׳גיט נישט פאר א קינד צו טרינקען, נאר מ׳גיט פאר׳ן רך הנימול.**

גאב״ד פריימאן: דער רמ״א האלט בכלל אזוי, אז מ׳גיט נאר פאר׳ן רך הנימול.

רבינו: דער מגן אברהם (סק״ג) **ברענגט צו א לבוש וואס זאגט אז די וואס געבן פאר א קינד, אין מוחין, דער מגן אברהם זעהט נישט אויס אז ער זאל עס אננעמען, דארף מען וויסן וואס מ׳טוט למעשה.**

הרב דקהילתינו במאנסי: איך געדענק אז מיין זייד׳ע (האאון הגדול בעל שבט הלוי שליט״א) **האט פאר דריי יאר צוריק געגעבן פאר א קינד** (לתינוק אחר לשתות מהיין).

רבינו: אזוי, ער האט יא געגעבן, אנדערש ווי דער רמ״א.

הרב דקהילתינו במאנסי: פאר א קליין קינד, נאר א קליין קינד.

רבינו: אזוי ווי דער לבוש?!.

דער מהר״ם שיק זאגט - אזוי שטייט אין ילקוט סופר - אז אזוי איז געווען אין פרעשבורג, ס׳איז קיינמאל נישט געווען אז מ׳האט געטרינקען, נאר דער רך הנימול, א גאנץ יאר נישט, דאס הייסט אז ביים חתם סופר איז אזוי געווען.[17]

לי, עי״ש מה שתירץ לדרכו, וגם במפרשים אחרים תירצו כזה כולם פונים לדרך אחד, אשר על ידי שמירת השבת קודש מהני התשובה גם בעונות שלא היו נמחלין לאדם בלי השבת.

17 ועיין בשו״ת מהר״ם שיק (סי׳ ל״ט) שכתב שכיון שמפסיקין אחר ברכת בורא פרי הגפן בברכת אשר קידש ידיד מבטן, ועוד אומרים תפילת או״א קיים את הילד וכו׳, א״כ הוי הפסק להמברך ואסור לו לשתותו, וע״כ נותנין לשתות לתינוק.

ועיין בשו״ת מהר״ם שיק (או״ח סי׳ ש״ט) ליישב המנהג שנותנים הכוס של ברי״מ לתינוק הנימול, גם בבאור דברי רש״י בעירובין (הנסמך להלן בהערה 2) הנ״ל, וכתב דברכה לבטלה אין כאן שנהנה מן היין לצורך מצות הכוס, ומה לנו אם נהנה בטעימה, או הנאת המצוה עי״ש באורך.

ער זאגט אז דער מהר״ם שיק לערנט אז דער בורא פרי הגפן דאס איז די חשיבות המצוה (כמו שאמרו חז״ל (ברכות לה.) אין אומרים שירה אלא על היין, ולכן יש להחזיק ביד כוס יין), **און דאס וואס מ׳גיט דאס פאר׳ן קינד איז נאר אז ס׳זאל נישט זיין א גנאי פאר׳ן כוס** (שמברכים עליה ברכת בורא פרי הגפן ואין שותים אותה), **וועגן דעם גיט מען פאר׳ן קינד.**[18]

זאגט איר אז אייער זיידע האט יא געהייסן געבן.

הרב דקהילתינו במאנסי: כ׳קען מברר זיין נאכאמאל, ס׳איז שוין א מעשה פון אפאר יאר צוריק.

וואס האט דער רבי׳ געטוהן למעשה?

רבינו: כ׳האב געגעבן נישט פאר א קינד, נאר פאר׳ן רך הנימול.

הרב דקהילתינו במאנסי: בייי ׳ואומר לך בדמייך חיי׳.

רבינו: כ׳האב נאכאמאל נאכ׳ן מי שברך עקסטער געגעבן, אויסער דעם וואס כ׳האב געגעבן בייי ׳ואומר לך בדמיך חיי׳, דער שולחן ערוך הרב (שם סק״ה) **ברענגט עס אזוי אראפ** (בשם המג״א).

רבינו ביקש שיביאו לפניו שולחן ערוך הרב והראה למה שכתב שם בס׳ תרכ״א, וז״ל בסעיף ד׳ [והוא שיטת המחבר]: ואחר המילה יש נוהגין לברך ברכת המילה בלא כוס, לפי שאי אפשר לטעום ממנו וגם אין מטעימים לתינוק, גזירה שמא יהיה התינוק רגיל בשתיה זו של מצוה ויורה היתר לעצמו לשתות מכוס של ברכה אף לכשיגדל, ואע״פ שבתשעה באב מטעימים לתינוק, ואין חוששין לכך מפני שהוא דבר שאינו מצוי כמ״ש בסי׳ תקנ״ט, מכל מקום ביום הכיפורים שהוא מן התורה וענוש כרת החמירו יותר וחששו אף לדבר שאינו מצוי.

---

18 הנה המקור לחיוב השתיה מצינו בש״ס פסחים (ק״ה ע״ב) ש״מ המברך צריך שיטעום, עי״ש. וברש״י שם משמע דהאי ׳שיטעום׳ דקאמר לאו דוקא קאי אמברך, דה״ה כי שתי אחרינא, דטעמא שצריך שיטעום הוא רק משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר, שתהא ברכת היין דבפה״ג שלא לצורך, ומכי טעים ליה אחרינא שפיר דמי וכו׳. עי״ש.

ובאמת תמה בשו״ת הר״ן (סי׳ נ״ב) על רש״י דסבר שכל החיוב טעימה הוא משום גנאי דתיפוק ליה משום ברכה לבטלה, ועי״י בגליוני הש״ס להגר״י ענגיל שנשאל על כוס של מילה אם סגי בטעימת הנימול, או דצריך שיטעום המוהל או תינוק שהגיע לחינוך ברכת הנהנין, והביא השואל דמדברי רש״י הנ״ל משמע דליכא משום ברכה לבטלה, אלא משום גנאי, וא״כ סגי בטעימה כל דהו אפילו מתינוק בן ח׳ ימים. והשיב הגר״י ענגיל שהדבר ברור דדוקא בשהגיע הקטן לחינוך, ושכ״כ הרשב״א שם, ודברי רש״י ז״ל כך הם דכי אמרינן המברך שצריך שיטעום דמשמע המברך עצמו היינו טעמא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר, אבל כשלא שתה ממנו אדם כלל, הדבר ברור שאינו גנאי בלבד, אלא איסור גמור וכו׳ עי״ש.

היוצא מדברי הר״ן דמ״ש רש״י משום גנאי, היינו לחייב לכתחלה להמברך לטעום, אבל עיקר חיוב השתיה הוא משום שלא תהא ברכתו לבטלה, ולכן הא דמטעמינן לינוקא דוקא בקטן שהגיע לחינוך. וז״ל הרשב״א שם: ודוקא שהגיע לחינוך, הא קודם שהגיע לחינוך אסור, דאין אדם מברך לבטלה וכיון שהוא מברך ואין שותה ממנו אלא תינוק שלא הגיע לחינוך, כמי שלא שתה ממנו אדם דמי, עכ״ל. וכ״כ הריטב״א שם, עי״ש.

ובסעיף ה' כתב [והוא שיטת הרמ"א והוספת המג"א]: ויש נוהגין לברך על הכוס ולהטעים ממנו לתינוק הנימול, שבקטן כזה אין לגזור שמא ישתה אף לכשיגדל, ואע"פ שכל כוס של ברכה צריך להטעים ממנו לקטן שהגיע לכלל חינוך ברכות כמ"ש בסי' רס"ט ותקנ"ט, מכל מקום כוס של מילה שהברכה נתקנה בשביל תינוק הנימול, לכן די כשנותנים לו לשתות ומכל מקום צריך ליזהר שיתנו לו לשתות קצת מהכוס מלבד מה שנותנים לפיו כשאומר בדמיך חיי.

ובסעיף ו' כתב [והוא שיטת הלבוש]: ויש נוהגים שמברכים על הכוס ומטעימים לתינוקות כמו בתשעה באב ואע"פ שאין לנהוג כן לכתחלה ביום הכיפורים מטעם שנתבאר למעלה, מכל מקום אין למחות ביד הנוהגין היתר.

רבינו: ס׳זעהט אויס אז דער מגן אברהם אליינס נעמט אן אזוי ווי דער רמ"א.

גאב"ד פריימאן: פון דעם סגנון (של המג"א שמביא דברי הר"ן דלהלן) **זעהט אויס אז לעולם דארף מען ענדערש געבן פאר א קינד, ווייל דער ר"ן** (בתשובותיו סי' נ"ב) **זאגט בשם דעם רשב"א אז אנדערש איז עס א ברכה לבטלה** (אם נותן מן היין רק לקטן הנימול ולא לתינוק אחר, ולא רק משום גנאי יש לטעום מן הכוס).

נאר ס׳זעהט זיך אויס אז דער מנהג איז אלץ געווען אז מ׳האט געגעבן פארן רך הנימול, מחמילא זאגט ער אז לויטן מנהג איז עס גענוג.

ס׳איז דא וואס פירן זיך אז זיי טרינקען אליין אויך, און נאכדעם גיט מען פאר א קטן.

רבינו: א גאנץ יאר [נוהגים כן ששותים] א משהו.

ושוב עיין רבינו בשולחן ערוך הרב

גאב"ד פריימאן: יש נוהגין (כ"ה לשונו של השו"ע הרב), **ס׳איז דא פלעצר וואס מ׳פירט זיך אזוי, און ס׳איז דא פלעצער וואס מ׳פירט זיך אזוי.**

הרב דקהילתינו במאנסי: דער מנהג איז ביי די אשכנזים געווען א שטארקע זאך [ולכן לא מיחו ביד 'הנוהגים' היתר בדבר].

רבינו: סיידן אז מ׳האט אזוי אנגענומען.

אין די גמרא (עירובין מ:) **טרעפט מען וועגן שהחיינו [ביום הכיפורים], צי מ׳זאל געבן פאר תינוקות [לטעום מן הכוס שבירכו עליה 'שהחיינו', ומסיק** (שם) **הלכתא שאסור ליתן לתינוק לשתות מן הכוס, כי] דילמא אתי למיסרך [שהקטן ימשך אחרי מנהג זה, וישתה ביום הכיפורים אחרי שיגדל].**

א' הנוכחים: פאר א חולה שיש בו סכנה קען מען געבן?

רבינו: דארף מען דאך האבן איינער זאל זיין א חולה ל"ע... דער מטה אפרים (שם ס"ק ז) **זאגט אויך אזוי אין אלף למטה** (ס"ק ט), **אז טאמער איז דא די יולדת א חולה** (ונמצאת אצל הברית מילה) **איז ענדערש אז מ׳זאל געבן פאר איר.**

א' הנוכחים: אפילו ווען ס׳איז נישט קיין צורך פאר איר?

רבינו: זי [כשהיא חולה] דארף דאך טרינקען.

גאב"ד פריימאן: אפילו מג' לז' (ימים לליידתה) איז אויך נאר אויב זי בעהט (עי' שו"ע או"ח סי' תריי"ז סעי' ד', שאם אמרה צריכה אני, מאכילין אותה).

רבינו: ער זאגט א מליצה 'טוב תתי אותה לה' (מלשון הכתוב (בראשית כט, יט) טוב תתי אותה לך מתתי אותה לאיש אחר), **ענדערש געבן פאר די יולדת, אזוי זאגט דער מטה אפרים.**

דו"ד בענין תענית לחולה שאין בו סכנה ביום הקדוש ובענין חצי שיעור ביוהכ"פ

מתוך שיחה עם הגאון רבי שמואל אליעזר שטערן שליט"א רב מערב העיר בני ברק יום ג' פרשת וישב תשע"ג לפ"ק

הגרש"א: איינער האט מיך געפרעגט א שאלה פאר יום כיפור, אז די דאקטורים האבן אים געזאגט, אז אויב ער וועט פאסטן איז איינגעשטעלט זיין ראיה, צי ער מעג עסן יום כיפור, האב איך אים געזאגט 'ניין', און כ׳האב אים אבער געגעבן צוויי ברירות, אדער זאל ער מאכן אינפאזיע, אדער זאל ער טרינקען וואסער און ער זאל עס פוגם זיין, ס׳זאל זיין מים המרים, איז נישטא קיין איסור דאורייתא.

רבינו: מיט א חצי שיעור צוזאמען, עס זאל נאר זיין א חצי שיעור.

הגרש"א: יא, מיט א חצי שיעור צוזאמען, נאר דעמאלטס, אבער אזוי נישט.

ס׳איז דא אינטערסאנט רבי שלמה קלוגער וויל מחדש זיין א חידוש, אז ווייל דער רבינו ירוחם פסק׳נט אזוי וי רבי יהודה אז סומא איז פטור מן המצוות (ב"ק פ"ז:), **ממילא אויב ער וועט ווערן בלינד אויף צוויי אויגן ר"ל, וועט ער דאך ווערן מופקע פון אלע מצוות, איז אלץ מוטב שיחללו עליו שבת אחת וישמור שבתות הרבה** (שבת קנא:), **מעג מען אויף אים מחלל שבת זיין – און אויב ער וועט ווערן בלינד אויף איין אויג טאר מען נישט מחלל שבת זיין – איי רבינו ירוחם איז נאר א יחיד, זאגט ער אז אז אין הולכין בדיני נפשות אחר הרוב, אזוי זאגט ער אין סי' שכ"ח.**[19]

רבינו: ער האט אויך א חידוש אז חצי שיעור ביי יום כיפור, זאל זיין מותר.

הגרש"א: אין יענעם חכמת שלמה זאגט ער אז חצי שיעור איז גרינגער ווי א דרבנן, און ס׳איז א פלא, א מדרש פליאה.

רבינו: אין איינע פון זיינע ספרים, וויל רבי שלמה קלוגער אזוי אויפטוהן, ער לערנט פשט אין די גמרא (יומא עג:) [שמקשה שם הגמ' על הא דתנן יום הכיפורים אסור באכילה ובשתיה וכו', למה קתני 'אסור', הלא ענוש כרת הוא האוכל ושותה, ומתרץ לא נצרכה אלא לחצי שיעור]. **האט ער געלערנט פשט, וויל חצי שיעור איז אסור בכל איסורין שבתורה, האבן חכמים געקענט מאכן א גזירה ביי יום כיפור, מה שאין כן לויט ריש לקיש וואס בכל התורה כולה איז נישט אסור קיין חצי שיעור, איז דאך דא לכאורה אויך נישט אסור [אפי' מדרבנן], ענטפערט די גמרא, ניין, אז אפילו דאך, וועט מען מחמיר זיין מדרבנן. לערנט ער פשט, אז ביי יום כיפור איז עס טאקע נאר מדרבנן, און חצי שיעור איז נישט קיין דאורייתא.**

כ׳האב עס אמאל איבער געזאגט פאר א מורה הוראה, האט ער פון אזא זאך נישט געוואלט הערן, מיר פסק׳ענען נאר פון שולחן ערוך.

עוד בענין הנ"ל

מתוך שיחה עם כ"ק הגה"צ רבי חיים לייב כ"ץ שליט"א גאב"ד סערדעהאלי יום ג' פרשת נצבים וילך תשע"א לפ"ק

רבינו: כ׳האב געזעהן א פלא אין ספר החינוך ביי די מצוה פון תענית ביום הכיפורים (מצוה שי"ג), **זאגט ער אז א חולה שאין בו סכנה** (אם הוא חלוש הרבה) **זאל מען אים געבן פחות מכשיעור, נאר א חצי שיעור.**

גאב"ד סערדעהאלי: אזוי, אויף א חולה שאין בו סכנה?

רבינו: יא, און דער מנחת חינוך (אות ח') **שטעלט זיך אויף דעם, ער פרעגט דארטן די קשיא.**[20]

גאב"ד סערדעהאלי: מ׳טרעפט נאך עמיצן וואס האלט אזוי?

---

19 ויש לציין שכן איתא בשו"ת חתן סופר (סי' ל"א) שכ' בדרך אפשר דלר' יהודה דסומא פטור מן המצות, וא"כ הוא בגדר מוטב לחלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, ורצה להעמיס כן בלשון הרמב"ם בפ"ב מהל' שבת, אלא גם הוא ירא לחדש כואת כיון דלא מצא ראי' ע"ז.

וע' בשו"ת חלקת יואב (סי' ח') שתמה עליו וכי האם נתיר לגר לטבול בשבת משום דמוטב לחלל עליו שבת אחת וכו', ע"ש.

וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' ע"ג) ובשו"ת נשמת שבת (ח"ה סי' רפ"ד) שמאריך לפלפל בדברי הגרש"ק.

20 וז"ל המנחת חינוך: "נראה מדברי הרב המחבר דיש חילוק בין כשיעור דאין מאכילין אלא במקום סכנה, ופחות משיעור מאכילין אף במקום שאין סכנה. ובאמת לא ראיתי חילוק זה בשום מקום דודאי אין שום איסור תורה שהותר באין סכנה, ואף איסור דרבנן בדרך אכילה דעת הראשונים דאסור לחולה שאין בו סכנה, עיין ר"ן בפסחים (ו' ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה וראיתי) גבי מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דקשייף לברתיה וכו', ועיין יו"ד סי' קנ"ה ס"ג מבואר ג"כ כן, וכאן לא אמרו הפוסקים דבר זה אלא באופן זה שיש סכנה ויכול לצאת מידי סכנה בפחות משיעור מחוייבים אנחנו לדקדק בזה, כמבואר בכריתות י"ג ע"א וגם ביומא פ"ג ע"א דזה בכלל מאכילין הקל הקל וכו', עיין ר"ן (יומא ג' ע"א מדפי הרי"ף) ובטור שו"ע (או"ח סי' תריי"ח ובב"י ד"ה לא שנא), אבל במקום שאין סכנה כמו שאסור לאכול שיעור כן אסור לאכול תצי שעור דחצי שיעור אסור מן התורה, וזה פשוט.

רבינו: ער פרעגט די קשיא - ס׳איז א גרויסער חידוש - אז ביי א חולה שאין בו סכנה איז דאך נישט מותר געווארן קיין שום איסור.

וציוה רבינו להביא את ספר החינוך

רבינו: אזוי שרייבט ער: "ולפיכך מי שהוא חולה, אף על פי שאין בו סכנה גמורה, אם יהיה חלוש הרבה ראוי להאכילו ולהשקותו מעט מכשיעור שאמרנו" [שמקודם הזכיר שיעור אכילה ושתיה ביוהכ"פ, וסיים ובפחות מכאן אין בו איסור כרת אלא דינו כחצי שיעור].

גאב"ד סערדעהאלי: מ׳קען זאגן אז ער מיינט צו זאגן אז ווען ס׳איז דא א חשש אז ס׳קען זיין א סכנה.

רבינו: יא, דער שדי חמד (מערכת יוהכ"פ סי׳ ג׳ אות י"ג) זאגט אזוי פשט - מ׳ברענגט עס דא (בהערות למטה) צו - אז מ׳רעדט נישט באין בו סכנה כלל.

דער מנחת חינוך מוטשעט זיך מיטן לשון אין ספר החינוך, ווייל אפילו ביי א איסור דרבנן איז אויך אזוי, און ער (המנ"ח) פירט אויס, "ואפשר להעמיס כן בלשון הרב המחבר, אלא שדבריו מגומגמים קצת". אבער די לשון איז אינטערסאנט.

נאר כ׳האב געטראפן א אינטערסאנטן רבי שלמה קלוגער - מ׳דרוקט דאך היינט פון אים אסאך (ספרים מכתי"ק וגם ליקוטים מתוך הספרים שכבר נדפסו) - האב איך געזעהן א ספר אויף מסכת יומא, וואס וויל אויפטוהן, ער לערנט פשט אין די גמרא [(יומא עג:) שמקשה על הא דתנן יום הכיפורים אסור באכילה ובשתיה וכו׳, למה קתני ׳אסור׳, הלא ענוש כרת הוא האוכל ושותה, ומתרץ] לא נצרכה אלא לחצי שיעור. זאגט ער אז חצי שיעור ביי יום כיפור איז נישט קיין דאורייתא, ווייל מ׳זהט אז ביי פסח האב איך א פסוק ׳לא יאכל׳ (שמות יב, ג), אזוי זאגט דאך דער רמב"ם (הלכות חמץ ומצה פ"א ה"ז) [שמזה למד הרמב"ם שהאוכל כל שהוא מחמץ אסור מן התורה]. זאגט דער רלב"ח (סימן י"ז) וואס איז דער טעם [שבאיסור חמץ הוצרך הרמב"ם ללמוד איסור חצי שיעור מ׳לא יאכל׳ הלא חצי שיעור אסור בכל התורה כולה, דילפינן מ׳כל חלב׳, וע"ז תירץ הרלב"ח], ווייל ס׳האט געהאט א שעת הכושר [ולכן הו"א לומר שבאיסור חמץ מותר חצי שיעור, מכיון שאינו דומה לאיסור חלב שמשם ילפינן איסור חצי שיעור בכל איסורים, ולכן כתב הרמב"ם שבחמץ ילפינן מ׳לא יאכל׳]. פרעגט מען די קשיא, יום כיפור האט דאך אויך געהאט א שעת הכושר, זאגט ער אין הכי נמי, ס׳איז טאקע נישט קיין דאורייתא.

איי וואס זאגט די גמרא, איז פשט אזוי, דער מקשן [שהקשה על תירוצו של הגמרא שהמשנה באה ללמדינו שאכילה ושתיה אסור בחצי שיעור, הניחא למ"ד חצי שיעור אסור מן התורה, אלא למאן דאמר חצי שיעור מותר מן התורה, מאי איכא למימר, דלמה נקטה המשנה לשון ׳אסור׳ ולכאורה מדברי המקשן יש להוכיח שלמ"ד חצי שיעור אסור מן התורה בכל איסורים, ה"ה נמי באיסורי יוהכ"פ שאסור חצי שיעור, אלא שי"ל שהמקשן] האט געלערנט, ווייל חצי שיעור איז אסור בכל איסורין שבתורה, האבן חכמים געקענט מאכן א גזירה ביי יום כיפור, משא"כ לויט ריש לקיש וואס בכל התורה כולה איז נישט אסור קיין חצי שיעור, איז דאך דא לכאורה אויך נישט אסור [אפי׳ מדרבנן], ענטפערט די גמרא, ניין, אז אפילו דאך, וועט מען מחמיר זיין מדרבנן. לערנט ער פשט, אז ביי יום כיפור איז עס טאקע נאר מדרבנן, און חצי שיעור איז נישט קיין דאורייתא.

גאב"ד סערדעהאלי: אז יום כיפור איז חצי שיעור נאר מדרבנן.

רבינו: אזוי לערנט ער פשט אין די גמרא, און אפשר האט דער חינוך אויך אזוי געלערנט, אז חצי שיעור אין יום כיפור איז נישט קיין דאורייתא.

גאב"ד סערדעהאלי: ער זאגט אפילו א איסור דרבנן [לא הותר אצל חולה שאין בו סכנה], איז פשט אז א חצי שיעור איז אויך אסור.

רבינו: אבער אז ס׳איז א חולה שאין בו סכנה, דארט איז שוין דא מקילים, ביי איסורים דרבנן, דער ר"ן רעדט דארט - אין פסחים (דף ו: מדפי הרי"ף ד"ה וראיתי) - וועגן דעם...

גאב"ד סערדעהאלי: צי פון שלא כדרך הנאתן [אפשר ללמוד לכל שאר איסורים מדרבנן].

רבינו: יא, דער ר"ן ברענגט אראפ וואס זענען מיקל אפילו ביי יעדן איסור מדרבנן, זאגט דער ר"ן אז פון דארט [שהתיר מר בר רב אשי למשוח את בתו בשמן של בוסר, היינו מזיתים קטנים, וללישנא בתרא, התיר שלא בשעת סכנה, ע"י שהשתמש בהם שלא כדרך הנאתן] איז נישט קיין ראיה, אזוי ווי דער ר"ן זאגט.[21] אבער דאס איז שוין נישט אזא פלא אז מ׳האט מיקל געווען ביי א איסור דרבנן.

ס׳איז א פלא דעס וואס רבי שלמה קלוגער טוהט אויף אז יום כיפור איז נישט קיין דאורייתא.

גאב"ד סערדעהאלי: ביי יום כיפור שטייט דאך נישט קיין אכילה [אלא שנצטוו במצות ׳ועניתם׳], וואלט טאקע געדארפט זיין לייכטער.

רבינו: אבער דער מקור פון חצי שיעור איז אין יומא [שמזה מוכח שלמ"ד שחצי שיעור אסור מן התורה ה"ה ביוהכ"פ].

גאב"ד סערדעהאלי: יא יא, די סוגיא איז אין יומא, ביי יום כיפור.

רבינו: כ׳האב געזאגט, אז פאר מורי הוראות איז עס א געוואלדיגע אויפטוה (בשעת הצורך אם הוא חלוש הרבה).

גאב"ד סערדעהאלי: א גרויסע געוינס.

רבינו: יעדעס מאל אז מ׳האט א שאלה מוז עס זיין א חולה שיש בו סכנה, אבער לויט רבי שלמה קלוגער, און לויט דעם חינוך איז עס גרינגער.

גאב"ד סערדעהאלי: ס׳איז אבער אקעגן שולחן ערוך (או"ח סי׳ תרי"ח).

רבינו: יא, כ׳וויס אז ס׳איז אקעגן דעם שולחן ערוך, דער מגן אברהם (סי׳ תרי"ב סק"א) זאגט דארט אז חצי שיעור איז אסור מן התורה.

גאב"ד סערדעהאלי: א גרויסער עמוד, סוף כל סוף.

רבינו: כ׳האב געזאגט אז דער רא"ה (מה"ס החינוך) בלייבט א ׳ראשון׳.

גאב"ד סערדעהאלי: נאר אז כ׳וועל זאגן אז מ׳מיינט דארט אז ס׳איז נעענטער אז ס׳זאל ווערן א סכנה.

רבינו: יא, זיכער אזוי (כדברי השד"ח הנ"ל בביאור דברי החינוך).

* * *

רבינו: ס׳איז דא א שמועס ביים איסור פון שמה יטה [שאסור ללמוד בשבת לאור הנר, דחיישינן שמא יטה את הנר שבו השמן, בכדי שיגיע השמן להפתילה], אבער יום כיפור אויפדערנאכט, שטייט אין סימן רע"ה (סעיף ח׳), אז מ׳האט נישט גוזר געווען, וועגן אימת יום כיפור עליהם, און די אחרונים - דער אלף למטה (סי׳ תרנ"ט)[22] - ברענגען אז דאס איז נאר אז איינער וויל לערנען הלכות יום הכיפורים, און גרינגע זאכן (עי׳ טו"ז שם סק"ד, ומג"א שם סק"ו), אבער אז איינער וויל לערנען סתם זאכן, האט מען גוזר געווען, ווייל באמת איז דאך שווער, אלא מאי ווען מען דען מעגן גיין אויף א בוים יום כיפור, און מ׳וועט פארן אויף א בהמה, וויל מ׳האט נישט גוזר געווען אום יום כיפור אלע גזירות פון שבת?, נאר בפשטות איז אז אלעס האט מען גוזר געווען, נאר עפעס האט מען מיקל געווען יום כיפור, אז הלכות יום הכיפורים מעג מען יא לערנען לאור הנר, וויל ווען מען לערנט הלכות יום כיפור איז ער נזהר.

גאב"ד סערדעהאלי: ביי א נר האט מען אסאך זאכן מיקל געווען, ווען ס׳איז צוויי מענטשן (סעי׳ ב׳), אזוי ווי דער מגן אברהם (סק"ה בשם המהרי"ל) זאגט טאקע, אז ביי אנדערע זאכן האט מען נישט מיקל געווען ביי צוויי מענטשן.

---

21 וז"ל הר"ן: "וראיתי מי שכתב דמהא [שהתיר מר בר רב אשי למשוח את בתו בשמן של בוסר, היינו מזיתים קטנים, וללישנא בתרא, התיר שלא בשעת סכנה, ע"י שהשתמש בהם שלא כדרך הנאתן] שמעינן דמתרפאין בכל איסורי הנאה של דבריהם כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכו׳, ואני אומר שאם באנו לחלוק, אפשר שאין מתרפאין אף באיסורי הנאות מדבריהם כדרך הנאתן, דדילמא קילי טפי איסורי תורה שלא כדרך הנאתן מאיסורין של דבריהם כדרך הנאתן", עכ"ד.

22 וז"ל: דעכ"פ נראה דמותר לקרות בליל יוהכ"פ משניות יומא, וכן סדר העבודה דיוהכ"פ, וכן כל הל׳ יוהכ"פ מותר ללמוד משולחן ערוך והפוסקים כיון שמזכיר ענין יוהכ"פ לא חיישינן שישכח שהיום יוהכ"פ ויטה את הנר.